

KRONIKK: 6500 tegn inkl. mellomrom.
HOVEDINNLEGG: 4000 tegn inkl. mellomrom.
REPLIKK: 2000 tegn inkl. mellomrom.
KORTINNLEGG: 700 tegn inkl. mellomrom.
 Legg ved portrettfoto.

Kronikk

Ritter og seremonier: Jøder, ortodokse kristne, muslimer og buddhister trenger livssynsnøytrale seremonirom rundt om i landet.

Et rom for døden

Ingvill Thorson Plesner
Forsker ved Senter for Menneskerettigheter

Cora Alexa Døving
Forsker ved HL-senteret

Anders Huuse Kartzow
Koordinator i Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn

IDAG OVERLEVERER Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) rapporten «Livsfaseriter. Religions- og livssynspolitiske utfordringer i Norge» til kulturminister Anniken Huitfeldt. Rapporten gir den første samlede oversikt over hvordan ulike tros- og livssynssamfunn gjennomfører riter og seremonier knyttet til de store overganger i spesielle faser av menneskers liv – som ved fødsel og navngiving, ekteskap, død og gravferd.

Slike ritualer handler om fellesskap, om opplevelse av tradisjon og tilhørighet. For mange handler de også om moral, livstolkning og tro. Selv blant den sekulariserte majoritetsbefolkningen står livsfaseritualene sterkt.

Undersøkelsene som danner grunnlag for denne rapporten avdekker en rekke utfordringer, særlig i forbindelse med død og gravferdsriter. Materialet viser at mange av de samme utfordringene går igjen på tvers av tros- og livssynssamfunnene. Praksisen med at gravlegging gjerne ikke skjer før etter ei uke er i strid med flere gruppers religiøse bestemmelser. Flere grupper savner egne gravområder på kirkegårder eller minnelund for urner.

RAPPORTEN VISER at det er langt enklere for majoriteten å gjennomføre sine livsfaseriter. Den norske kirke har kirkebygg, kirkegårder og prester over hele landet. De har prester ansatt på sykehus og sykehjem. Mange andre trossamfunn har bare lokaler og ansatte i de større byene. For eksempel strever både Den ortodokse kirke, Buddhistemplet, Human-Etisk Forbund og Bahaisamfunnet med store reiseutgifter til prest/munk/forstander som forretter ved ulike overgangsriter rundt om i landet. De sliter også med å finne et egnet lokale for slike seremonier. En slitt gymsal gir ikke nødvendigvis noen verdig ramme om vielse eller minnesamvær.

Undersøkelsene som presenteres i rapporten viser at minoritetene har en stor vilje og evne til å tilpasse sine ritualer og finne løsninger. De er klar over og aksepterer at de lever i et samfunn som i stor grad er preget av en majoritetsreligiositet, og aksepterer sin minoritetsstatus. Slik avliver rapporten myter om at religiøse minoriteter i Norge klagel og er kravstore.

Minoritetsgrupper som har lange tradisjoner i Norge møter også en del utfordringer. For eksempel opplever en del jøder liten forståelse for rituell sørgetid i etterkant av begravelsen. Ønsket om en rask begravelse blant muslimer er etter hvert vel kjent blant ansatte i gravferdsetaten, mens ønsket om det samme blant ortodokse kristne er noe som gjerne må forhandles fram ved hvert dødsfall.

Undersøkelsene viser også at mange minoriteter har liten kjennskap til sine rettigheter når det gjelder gjennomføring av livsfaseriter. Dette kan blant annet ha sammenheng med at lovgivningen på det religions- og livssynspolitiske området er spredt og uoversiktlig. En av konklusjonene i rapporten er derfor at det er behov for samordning av denne lovgivningen. En slik samordning av lovverket på dette feltet vil også være til nytte for offentlig ansatte innen for eksempel helsevesen og gravferdsetat.

I rapporten kommer det blant annet fram at det

JØDISK BEGRAVELSE: Norske jøder opplever liten forståelse for rituell sørgetid etter begravelsen. Den norske majoriteten trenger å vite mer om minoriteters gravferdsritualer. Bildet viser en begravelse i det israelske Knesset. Foto: Scanpix

En slitt gymsal gir ikke nødvendigvis noen verdig ramme om vielse eller minnesamvær.

er behov for mer kunnskap blant helsepersonell om slike riter, for eksempel ved nøddåp rett etter fødsel. I tillegg er det vanskelig for ansatte på sykehus og sykehjem å få tak i representanter for ulike tros- og livssynssamfunn når en pasient eller pårørende ber om hjelp til dette. Ansatte i begravelsesbyråer har behov for mer kunnskap om ulike gruppers tradisjoner i forbindelse med gravferd.

ET EGNET TILTAK vil her være å etablere et eget nettsted der det gis kunnskap om ulike tradisjoners livsfaseriter. Nettportalen bør også ha en oversikt over hvem som kan kontaktes innen ulike tros- og livssynssamfunn når det er behov for besøk på for eksempel sykehus og sykehjem.

Samtidig bør lover, regler og praksis på en del områder gjennomgås slik at det blir lagt bedre til rette for at ulike grupper får gjennomført sine riter. For eksempel bør det kunne gis unntak fra kistepåbudet ved gravlegging, så lenge hensynet til helse og hygiene kan sikres på annet vis, som gjennom bruk av likklede. Det bør også legges til rette for at tida mellom død og gravferd kortes ned der dette er viktig ut fra religiøs overbevisning. Hinduene rammes en rekke steder av forbud mot at flere pårørende deltar ved kremeringen slik at de ikke kan gjennomføre sine riter. Også her bør regelverk og praksis gjennomgås.

Et av de andre tiltakene som foreslås i rapporten er at det settes forgang i arbeidet med etablering av «livssynsnøytrale» seremonirom rundt om i landet. Med dette menes rom som ikke er utsmykket med

symboler eller innredning som knyttes til en bestemt religiøs tradisjon. Slike rom vil dermed kunne brukes av ulike grupper til gjennomføring av ulike livsfaseriter som navnefest, konfirmasjon, bryllup og gravferd.

Rapporten om livsfaseriter tydeliggjør at norsk religions- og livssynspolitikk er mer enn statskirkeordningen. Det er et viktig politisk felt som omfatter norske myndigheters lovgivning og politikk overfor alle tros- og livssynssamfunn i Norge. Utfordringene som kartlegges i rapporten tydeliggjør at det er behov for en utredning som sikter mot utforming av en mer helhetlig religions- og livssynspolitikk.

MENNESKERETTEN TIL Å praktisere sin religion og sitt livssyn skal sikres likt for minoritet og majoritet. Aktiv statlig tilrettelegging for både majoritetens og minoriteters gjennomføring av riter og seremonier begrunnes gjerne fra hensynet til enkeltmenneskers verdighet og rettigheter. Men en slik politikk er også fornuftig ut fra hensynet til samfunnet som helhet. Den som opplever seg og sin tradisjon anerkjent og respektert av staten og storsamfunnet vil lettere kunne identifisere seg med dette fellesskapet. En slik identifisering er grunnleggende for samhold og stabilitet i et pluralistisk samfunn. Det kan dermed være klokt av myndighetene, også i et samfunnsperspektiv, å sikre gode rammevilkår for tros- og livssynsmessig begrunnede riter og seremonier i forbindelse med ulike livsfaser.